

Asia: VN/23753/2021

Lausuntopyyntö sosiaalisen luototuksen uudistamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

LAUSUNNON KESKEINEN SISÄLTÖ

- SOSTE näkee sosiaalisen luototuksen valtakunnallistamisen olevan myönteistä.
- Sosiaalisen luototuksen nykyisen mallin kopioimisen sijaan tulisi vielä pohtia perusteellisemmin sen tavoitteita ja toimivinta toteutustapaa.
- Jos esitys etenee esitetyssä muodossa, niin alusta asti on syytä seurata ja arvioida säännöllisesti, miten sosiaalisen luototuksen valtakunnallistaminen etenee ja toimii. Muutoksia tulee tehdä herkästi, jos tarvetta niille tulee esiin.

SOSTE näkee, että sosiaalisen luototuksen valtakunnallistaminen on myönteistä. Tähän mennessä sitä on tarjonnut vain osa kunnista ja ihmiset ovat olleet eriarvoisessa asemassa asuinpaikastaan riippuen.

Esityksessä ehdotetaan sosiaalista luototusta hyvinvointialueiden lakisääteiseksi tehtäväksi. Hyvinvointialueilla olisi palvelua järjestäessään vapaus ottaa alueellinen tarve huomioon. Tämä tarkoittaisi, että jatkossakaan ihmiset eivät olisi tasa-arvoisessa asemassa riippuen siitä, missä he asuvat. Esimerkiksi Helsingissä on myönnetty nyt 15 000 euron lainoja, joillain muilla alueella enimmäislainasummat tulisivat todennäköisesti olemaan paljon pienempiä.

Esityksessä on tyydytty kopioimaan nykyinen sosiaalisen luototuksen malli levitettäväksi. Kun lakia lähdettiin uudistamaan, oli puheissa kunnianhimoisempi tavoite. SOSTE näkee, että nykyisen mallin

kopioimisen sijaan nyt olisi pitänyt perusteellisemmin pohtia ja selvittää, mitä sosiaalisen luototuksella halutaan saada aikaan ja mihin tarpeeseen se sopii. Sosiaalinen luotto on jäänyt velkajärjestelylainaksi, vaikka sillä alun perin oli luottotarkoituskkin. Yleensä pienituloisimmat maksavat lainasta kalleimman hinnan ja sosiaalinen luotto voisi olla näissä tilanteissa varteenotettava vaihtoehto. Sosiaalinen luotto käynnistää aina sosiaalihuollon asiakkuuden. Saattaako tämä pelottaa pois osan potentiaalisista asiakkaista vai onko sosiaalinen luotto jatkossa tarkoitettukin vain ihmisille, jotka muutenkin hyötyvät asiakkuudesta? Kelan mahdollisuuksia sosiaalisen luototuksen myöntämiseen valtakunnallisena toimijana olisi kannattanut kartoittaa tarkemmin.

Luottopääomaan ja mahdolliseen erilliseen rahoitukseen toiminnan kehittämiseen, kuten tietojärjestelmiin tai henkilöstöön, on varattu 10 miljoonan euron rahoitus. Tämä on varsin rajallinen budjetti. Millä työvälineellä työtä jatkossa tehdään ja onko tarkoitus yhdenmukaistaa järjestelmät vai tekevätkö alueet sitä parhaaksi katsomillaan tai jo olemassa olevilla välineillä? Asiakasjärjestelmien luominen vie aikaa ja resursseja. SOSTE näkee, että päällekkäisten alueellisten järjestelmien sijaan voisi olla tarpeen luoda valtakunnallisen tietojärjestelmä. Se säästäisi resursseja ja helpottaisi tiedon liikkumisessa, jos ihminen muuttaa alueelta toisella.

Kenen työtä on jatkossa ajateltu tekevän? Jos sosiaalinen luototus on vain pienenä osana henkilöiden varsinaista työtehtävää, niin osaaminen jää helposti heikoksi. Sosiaalisen luototuksen käsittelyssä tarvitaan sosiaalialan ammattiosaamisen lisäksi talous- ja velka, luotto- ja rahoitusosaamista. Tehtävän onnistunut hoitaminen vaatii henkilöstön kouluttamista ja riittävien resurssien varaamista palveluun.

Jos sosiaaliseen luototukseen varattu budjetti on alkujaan liian pieni, se ei tue laadukkaan palvelun kehittämistä valtakunnallisesti.

Esityksen perusteluissa todetaan, että sosiaalinen luototus voisi olla hyvä hyvinvointialueilla keskittää erilliseen yksikköön. Tässä yhteydessä on huomioitava, että tällaisen erillisen yksikön tulee olla saavutettavissa koko hyvinvointialueen asukkailla. Monen hyvinvointialueen sisällä on pitkät välimatkat, eivätkä kaikki asukkaat osaa tai voi käyttää sähköisiä palveluita. Hyvinvointialueiden sisällä joiltain paikkakunnilta on vaikea liikkua ilman omaa autoa, eikä monilla sosiaalista luototusta tarvitsevilla henkilöillä ole tähän mahdollisuutta. Palvelu pitää järjestää niin, ettei kukaan joudu asuinpaikkakuntansa ja vähäisten digitaitojensa vuoksi jäämään palvelun ulkopuolelle.

Tärkeää on, että luotonsaajalle on ennen luoton myöntämistä annettava tieto sosiaalisen luoton perusteista kirjallisena ja on varmistettava, että hän on ymmärtänyt luoton saamiselle asetettavat ehdot ja sen myöntämisestä seuraavat velvoitteet. Luotonhakijalle ja -saajalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa ja saada neuvontaa ja ohjausta. Oleellista on myös, että mahdollisuus taloudelliseen neuvontaan ja

ohjaukseen säilyy koko luoton takaisinmaksuajan. Näistä mahdollisuuksia on tiedotettava hakijoita selkeästi ja ymmärrettävästi.

Esityksessä ehdotetaan, että asiakkaalle voidaan antaa maksuvapaata vuosittain enintään kolme kuukautta. Tämä on varsin jähmeä ja joustamaton tapa hoitaa sosiaalisen perustein myönnettyä lainaa. Vapaakuukausia tulisi tarpeenmukaisesti olla mahdollista myöntää useammalle kuin kolmelle kuukaudelle vuosittain.

Tieto sosiaalisesta luotosta ei tulisi näkymään positiivisessa luottorekisterissä, koska se sisältäisi tiedon sosiaalihuollon asiakkuudesta, mikä on luokiteltavissa arkaluonteiseksi tiedoksi. Ylivelkaantumisen ehkäisemisen näkökulmasta tämä on kuitenkin puute. Esimerkiksi Helsingin 15 000 euron lainatiedon puuttuminen rekisteristä on varsin suuri summa. Osaltaan lisävelkaantumisen estämisessä helpottanee vaatimus omaehtoisesta luottomerkinästä, jos asiakkaalle myönnetään sosiaalista luottoa muiden velkojen järjestelyyn.

Jos esitys etenee esitetyssä muodossa, niin alusta asti on syytä seurata ja arvioida säännöllisesti, miten sosiaalisen luotonvalvontajärjestelmän toiminta etenee ja toimii. Muutoksia tulee tehdä herkästi, jos tarvetta niille esiintyy.

Järvinen Anna
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry